

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 08.03.1973, sp. zn. St 1/72, ECLI:CZ:NS:1973:ST.1.1972.1

Číslo: 21/1973

Právní věta: Důsledky zákazu reformace in peius u odvolání lze odstranit cestou stížnosti pro porušení zákona při splnění podmínek § 266 odst. 2 a § 272 tr. ř. i tehdy, je-li k odvolání podanému jen ve prospěch obviněného napadený rozsudek zrušen a obviněný je odvolacím soudem nebo v novém řízení soudem prvního stupně uznán vinným podle přísnějšího ustanovení zákona a trest je mu uložen v původní výměře v důsledku zákazu reformace in peius (§ 259 odst. 4 a § 264 odst. 2 tr. ř.).

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 08.03.1973

Spisová značka: St 1/72

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Stížnost pro porušení zákona, Zákaz reformace in peius

Předpisy: 141/1961 Sb. § 259 odst. 4

§ 264 odst. 2

§ 266 odst. 2

§ 272

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 21/1973 sb. rozh.

Stanovisko

Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky

k zajištění jednotného výkladu zákona

(Č. j. [St 1/72](#) ze dne 8. 3. 1973.)

Nejvyšší soud Československé socialistické republiky zaujal v neveřejném zasedání konaném dne 8. 3. 1973 podle § 27 odst. 1 písm. c) zák. č. 36/1964 Sb. o organizaci soudů a o volbách soudců ve znění zák. č. 156/1969 Sb. k otázce, zda v případech, kdy k odvolání podanému jen ve prospěch obviněného je napadený rozsudek odvolacím soudem zrušen a obviněný je odvolacím soudem nebo v

novém řízení soudem prvního stupně uznán vinným podle přísnějšího ustanovení zákona a trest je mu uložen v původní výměře v důsledku zákazu reformace in peius (§ 259 odst. 4 a § 264 odst. 2 tr. ř.), lze postupovat podle § 266 a násl. tr. ř., toto stanovisko:

Důsledky zákazu reformace in peius u odvolání lze odstranit cestou stížnosti pro porušení zákona při splnění podmínek § 266 odst. 2 a § 272 tr. ř. i tehdy, je-li k odvolání podanému jen ve prospěch obviněného napadený rozsudek zrušen a obviněný je odvolacím soudem nebo v novém řízení soudem prvního stupně uznán vinným podle přísnějšího ustanovení zákona a trest je mu uložen v původní výměře v důsledku zákazu reformace in peius (§ 259 odst. 4 a § 264 odst. 2 tr. ř.).

Odůvodnění:

Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky usnesením ze dne 24. 6. 1971 sp. zn. 3 Tz 36/71 zamítl stížnost pro porušení zákona, podanou generálním prokurátorem SSR v neprospěch obviněného proti rozsudku okresního soudu, jímž byl obviněný na rozdíl od předcházejícího rozsudku zrušeného jen k odvolání obviněného krajským soudem uznán vinným podle přísnějšího ustanovení zákona a v důsledku zákazu reformace in peius (§ 264 odst. 2 tr. ř.) mu byl uložen stejný trest, který mu byl uložen předcházejícím zrušeným rozsudkem.

V odůvodnění svého zamítavého rozhodnutí vyslovil Nejvyšší soud SSR názor, že důsledky zákazu reformace in peius nelze v těchto případech odstranit stížností pro porušení zákona. Předcházející nezákonný rozsudek soudu prvního stupně byl v odvolacím řízení zrušen; proto již neexistuje a nemůže se k němu přihlížet ani v rámci řízení, které napadenému rozsudku předcházelo a konečně jeho zrušením nemůže být dosaženo původní procesní situace, za níž by prokurátor mohl podat odvolání v neprospěch obviněného.

Naproti tomu Nejvyšší soud ČSR v řadě svých rozhodnutí (např. 3 Tz 35/70, 7 Tz 1/71, 3 Tz 89/71, 3 Tz 104/71, 3 Tz 15/72) považuje i v těchto případech při splnění podmínek uvedených v § 266 odst. 2 a § 272 tr. ř. stížnost pro porušení zákona za důvodnou a postupuje pak podle § 268 odst. 2 a § 269 odst. 2 tr. ř. Vychází z názoru, že zákon byl porušen ve prospěch obviněného v řízení, jež předcházelo napadenému rozsudku, a výrok rozsudku o trestu byl tedy učiněn na podkladě vadného postupu řízení ve smyslu § 266 odst. 1 tr. ř.

Generální prokurátor Československé socialistické republiky upozornil předsedu Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky na zmíněné rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR, které je v rozporu s rozhodováním Nejvyššího soudu ČSR, a doporučil, aby Nejvyšší soud ČSR v zájmu sjednocení výkladu zákona zaujal podle § 27 odst. 1 písm. c) zák. č. 36/1964 Sb. ve znění zák. č. 156/1969 Sb. o organizaci soudů a o volbách soudců stanovisko k otázce, zda postupem podle § 266 a násl. tr. ř. lze odstranit důsledky zákazu reformace in peius i tehdy, byl-li rozsudek soudu prvního stupně zrušen jen k odvolání obviněného, obviněný byl uznán vinným podle přísnějšího ustanovení zákona, přičemž v důsledku zákazu reformace in peius mu byl uložen trest v původní výměře.

Podle názoru generálního prokurátora ČSSR není předpokladem úspěšného podání stížnosti pro porušení zákona, jak se domnívá Nejvyšší soud SSR ve svém rozhodnutí, aby porušení zákona zavinil právě ten soud, jehož rozhodnutí je napadáno. Rozhodující je, že v rozhodnutí soudu byl zákon objektivně porušen, výrok rozsudku o trestu je v rozporu s ustanovením § 1 odst. 1 první věty tr. ř. a nezáleží na tom, zda se tak stalo v důsledku vadného právního posouzení nebo postupu soudu, který rozhodnutí vydal, či soudu, který byl činný v předchozích stádiích řízení. Vadným postupem řízení ve smyslu § 266 odst. 1 tr. ř. se rozumí jakákoli vada, tedy v soudním řízení i vada rozhodnutí v tomto řízení vydaných a třeba i zrušených k odvolání podanému jen ve prospěch obviněného, pokud mají účinnost z hlediska zákazu reformace in peius (§ 264 odst. 2 tr. ř.). Úvaha Nejvyššího soudu SSR o nemožnosti nápravy procesního pochybení prokurátora cestou stížnosti pro porušení zákona přehlíží,

že při rozhodování o stížnosti pro porušení zákona dává zákon nejvyšším soudům stejné možnosti, jaké mají soudy druhého stupně, a proto není třeba poskytovat prokurátorovi nějaké nové odvolání, aby bylo porušení zákona odstraněno.

Předseda Nejvyššího soudu ČSSR si k této otázce vyžádal podle § 27a odst. 2 cit. zákona též vyjádření předsedů nejvyšších soudů republik.

Předseda Nejvyššího soudu ČSR ve svém vyjádření se ztotožnil s dosavadní praxí senátů trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSR, jakož i s důvody uvedenými ve vyjádření generálního prokurátora ČSR, a navrhl, aby Nejvyšší soud ČSSR zaujal stanovisko, že při splnění podmínek uvedených v ustanovení § 266 odst. 2 a § 272 tr. ř. lze stížností pro porušení zákona odstranit důsledky zákazu reformace in peius i v případech, kdy po zrušení rozsudku soudu prvního stupně k odvolání podanému jen ve prospěch obviněného byl obviněný uznán vinným podle přísnějšího ustanovení zákona a v důsledku zákazu reformace in peius mu byl uložen trest v původní výměře.

Stejné stanovisko zaujal ve svém vyjádření předseda Nejvyššího soudu SSR s tím, že cit. rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR je v praxi senátů tohoto soudu zcela ojedinělé.

Senát Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky přihlížející k písemným vyjádřením generálního prokurátora ČSSR a předsedů nejvyšších soudů republik, zaujal k přikázané právní otázce ve výroku uvedené stanovisko na základě této úvahy:

Zásada o zákazu reformace in peius u odvolání zaručuje obviněnému a osobám oprávněným podat odvolání v jeho prospěch (§ 247 odst. 2 tr. ř.), že k odvolání, které je podáno jen ve prospěch obviněného, nebude obviněnému uložen odvolacím soudem (§ 259 odst. 4 tr. ř.) nebo v novém řízení soudem prvního stupně (§ 264 odst. 2 tr. ř.) přísnější trest, než jaký mu byl uložen rozsudkem napadeným odvoláním. Odstraňuje tak obavu obviněného a osob oprávněných podat v jeho prospěch odvolání, že by odvolání podané jen ve prospěch obviněného mohlo vyústit v uložení přísnějšího trestu, tedy v opak toho, co bylo jeho podáním sledováno.

Význam zásady o zákazu reformace in peius u odvolání (obdobně i u stížnosti podle § 150 tr. ř.) třeba spatřovat především v tom, že podporuje svobodné uplatnění práva obviněného podávat opravné prostředky (§ 33 odst. 1 tr. ř.) a domáhat se tak přezkoumání zákonnosti rozsudku soudu prvního stupně soudem vyššího stupně z hledisek všech okolností případu, které svědčí ve prospěch obviněného. Je tedy tato zásada jednou ze záruk ústavního práva obviněného na obhajobu (čl. 103 odst. 3 Ústavy ČSSR), napomáhá ke splnění účelu odvolacího řízení, tím přispívá i ke zjištění objektivní pravdy a k prosazení socialistické zákonnosti v trestním procesu a nepřímo též posiluje účinnost dozoru vyšších soudů na rozhodování soudů nižších.

Z uvedeného sociálně politického a procesně právního významu zásady o zákazu reformace in peius vyplývá dále, že k odůvodnění přípustnosti postupu podle § 266 a násl. tr. ř. za účelem odstranění důsledků zákazu reformace in peius nestačí pouhý obecný odkaz na účel trestního řízení (§ 1 odst. 1 tr. ř.) a na tzv. objektivní nezákonnost výroku rozsudku o trestu, který byl uložen s použitím této zásady. Zákaz reformace in peius je institutem trestního řízení a přispívá ke splnění jeho účelu. Proto jeho správné uplatnění v opravném řízení nemůže být zásadně, to znamená ve všech případech v rozporu s účelem trestního řízení. Zákon v řádném opravném řízení výslovně toleruje případné uložení nepřiměřeného trestu ve prospěch obviněného, kdy zájem na jeho přísnějším potrestání ustupuje zájmu na uplatnění shora uvedeného významu zákazu reformace in peius pro dosažení účelu trestního řízení, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a řízení působilo k uplatňování socialistické zákonnosti (§ 1 odst. 1 tr. ř.).

Pro řešení dané právní otázky je rozhodující, že ustanovení § 266 odst. 2 tr. ř., ani ostatní ustanovení

trestního řádu, které upravují stížnost pro porušení zákona a řízení o ní (§ 266 a násl. tr. ř.), neobsahují výjimku pro případ, že trest je obviněnému uložen s použitím zásady o zákazu reformace in peius. Je-li tedy trest ve zřejmém nepoměru ke stupni nebezpečnosti činu pro společnost nebo k poměrům pachatele nebo uložený druh trestu je ve zřejmém rozporu s účelem trestu, je stížnost pro porušení zákona proti takovému výroku o trestu přípustná, přičemž nezáleží na tom, zda trest byl uložen s použitím této zásady či nikoliv.

Připuštění výjimky při aplikaci ustanovení § 266 odst. 2 tr. ř. pro případ, že odvolací soud k odvolání podanému jen ve prospěch obviněného napadený rozsudek zruší a buď sám, nebo v novém řízení soud prvního stupně uzná obviněného vinným podle přísnějšího ustanovení zákona, by ve svých důsledcích znamenalo narušení jednotného uplatňování linie trestní politiky. Možnost odstranění nepříznivých důsledků zákazu reformace in peius cestou stížnosti pro porušení zákona by tak byla vázána nejen na splnění podmínek v § 266 odst. 2 tr. ř., ale též na splnění další podmínky (pouze procesně právní povahy), že odvolací soud odvoláním napadený rozsudek nezruší. Takový názor ovšem nemá potřebnou oporu v zákoně. Mimoto by bylo zcela nelogické, aby odstranění důsledků zákazu reformace in peius cestou stížnosti pro porušení zákona (při splnění podmínek § 266 odst. 2 tr. ř.) bylo připuštěno jen v případech zpravidla méně závažných, kdy odvolací soud po zjištění, že byl porušen zákon ve prospěch obviněného pouze ve výroku o trestu a odvolání zamítne a naproti tomu v případech zpravidla závažnějších, kdy podle zjištění odvolacího soudu měl být obviněný uznán vinným podle přísnějšího ustanovení zákona a napadený rozsudek proto zruší, by bylo vyloučeno odstranění nepříznivých důsledků zákazu reformace in peius.

Vycházeje z těchto úvah dospěl senát Nejvyššího soudu ČSSR k závěru, že postupem řízení ve smyslu § 266 odst. 1 tr. ř. se rozumí nejen postup v přípravném řízení, ale i postup v řízení před soudem a že součástí předcházejícího řízení je i rozsudek zrušený odvolacím soudem, jehož účinnost nadále trvá v zákazu reformace in peius. Vadným postupem je pak jakákoli vada (procesně i hmotně právní), tedy v soudním řízení i vada rozhodnutí v tomto řízení vydaných a třeba i zrušených, pokud mají účinnost z hlediska zákazu reformace in peius.

K zaujatému stanovisku ještě třeba dodat, že je nutné, zejména v těchto případech, vždy pečlivě uvážit, zda podmínky k podání stížnosti pro porušení zákona uvedené v § 266 odst. 2 tr. ř. jsou splněny, aby tak k odstranění důsledků zákazu reformace in peius docházelo skutečně jen v odůvodněných případech.